

دیوانه سامعی افندی

بسم الله الرحمن الرحيم
 ایا در صلا بت شاه باک نهاد
 مشیر رزم طراز نیتم آلا را
 حجت باد و جان بویخ و دیر روی
 فکرمه بختی داد که سمانه ارک را بست
 ز شهبه رستم صفت بر جان علمین
 جهانده همیش بکله بود بر روی
 عدوی بکهر که کشتی، بکن
 صرصر نهاد بر تنه
 بود کلو دشمنی بر حسن سنگ از کت
 عجب پیش ایله که از آن من البته
 رواد را اولی قوه غفانه ظاهر
 رواد عید بود شکست ایسه عالم
 بنهر بر صد سخن نیت آن طراد
 دلیر خصم کداز مظلوم آلا حب
 غای نوبت معتبر مبارک
 بواتهای نه زال بود بر طاس و قبا
 بوسوزده قلده ای هیچ از کت
 نه تهرمان در میان تارک بود
 بیغدی جوشندی تیره در غیاب
 اسس کت کتاری ایله بر باد
 روان همین هر دم و ای ملک
 که عقل کلیمه پیشینه آرد بر معاد
 همیشه نفس هر زرم بند و آزاد
 برنده در جرم نوزن برین اولیقه

BOSNALI SÂMI'Î DİVANI

Hazırlayan
Mustafa Sefa Çakır

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2021, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 181
Edebiyat: 81

ISBN 978-605-7471-17-6
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı:
İstanbul, 2021

Hazırlayan:
Mustafa Sefa Çakır

Dizi Editörü:
Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Sayfa/Kapak Düzeni:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Birlik Ozalit
(Sertifika No: 20179)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Bosnalı Sâmî'î Divanı

Hazırlayan: Mustafa Sefa Çakır

İstanbul : DBY Yayınları, 2021.

202 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 181)

ISBN 978-605-7471-17-6

1- Edebiyat 2- Divan

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Ön Söz	9
Giriş	13

Birinci Bölüm

1. Osmanlı Kaynaklarda Sâmî'î	17
1.1. Vekâyiü'l-Fuzalâ'dan.....	17
1.2. Tezkire-i Safâyî'den.....	18
1.3. Tezkiretü'ş-Şu'arâ'dan (Sâlim Efendi'nin).....	20
1.4. Teşrifâtü'ş-Şu'arâ'dan.....	21
1.5. Tuhfe-i Nâilî'den.....	24
1.6. Osmanlı Müellifleri'nden.....	24
1.7. Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr'dan.....	25
1.8. Nuhbetü'l-Âsâr min Ferâidi'l-Eş'âr'dan.....	27
2. Sâmî'î'nin Hayatı ve Sanatı	29
2.1. Hayatı.....	29
2.2. Sanatı.....	32

3. Sâmi'î Divanı'ndaki Nazım Şekilleri	37
3.1. Kasîde	37
3.2. Tesdîsler	38
3.3. Tahmîs.....	38
3.4. Tarihler.....	38
3.5. Terkîb-i Bendler	43
3.6. Gazeller	43
3.7. Rubâîler.....	45
3.8. Kıt'alar	45
3.9. Matla' ve Müfredler.....	46
4. Divandaki Nazım Şekillerinin Genel Değerlendirmesi	47
İkinci Bölüm	
1. Nüsha Tavsifleri	49
2. Tenkitli Metin	51
Sonuç	199
Kaynakça	201

Ön Söz

Divan edebiyatı yüzlerce yıl, farklı coğrafyalarda zarif gönüllerin sesi olarak insanlara hitap etmiştir. Mesafeler ne olursa olsun divan şairleri aynı güzele sevdalanmış, aynı hasretle kederlenmiş ve aynı dertlerden mustarip olmuştur. İnsanların en bedîî kabiliyetlerinden sanatın bir dalı olarak edebiyat, bir harç misali Osmanlı coğrafyasında insanları birleştirmiş, kâh sevindirmiş kâh hüznlendirmiştir.

Bu coğrafyalardan biri Balkanlar olarak da andığımız Rumeli'dir. Rumeli bölgesi fethinden kısa süre sonra bir kültür ve sanat merkezi hâline gelmiş, özellikle birçok şaire ev sahipliği yapmıştır. Tezkiyelerimiz Rumelili şairlerle dolup taşmaktadır. Bunda Anadolu'dan oraya gidip yerleşen, oraları hanlar, hamamlar, köprülerle madden imar etmenin yanında camiler, medreseler ve tekkelerle manen inşa eden insanların payı olduğu gibi şüphesiz bölge insanının nahif yapısı da etkili olmuştur.

Sâmi'î, bu şairlerden yalnızca biridir. Asıl adı Abdülkerîm olan ve Saraybosna'da doğan şair; müderrislik ve kadılık gibi görevlerde bulunmuş nihayetinde hicri 1096 (m. 1684/1685) yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Divanı biliniyor olmasına rağmen bugüne kadar çalışılmamıştır. Divanı hakkında 2012 yılında bir tanıtım yazısı yazılmış,

ancak üzerinden yaklaşık on sene geçmesine rağmen divan bütünüyle gün yüzüne çıkarılmamıştır. Bu çalışmayla Bosnalı Abdülkerîm Sâmi'î'nin şiirleri günümüz insanının ilgisine sunulacak ve divan edebiyatı ummanına bir katre daha katılacaktır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük pay rahmetli hocam Prof. Dr. Mehmet ARSLAN'a aittir. Vefatından bir süre önce Sâmi'î Divanı'nı çalışmam noktasında beni teşvik etmişti ve Topkapı nüshalarını o günlerde temin etmiştik. Hocamın son doktora öğrencisi olarak ona layık çalışmalar yapabilmek niyazıyla kendisini rahmetle anıyorum...

Yine metnin büyük kısmını beraber gözden geçirdiğimiz değerli hocam Prof. Dr. Mehtap ERDOĞAN TAŞ'a yoğunluğuna rağmen vakit ayırdığı için teşekkür ederim. Eserdeki Farsça rubâî ve kıt'aların okunması noktasında destek olan Doç. Dr. Yusuf YILDIRIM hocama da teşekkür ederim.

Mısır nüshasını edinmek için çok uğraşmış, birçok kimseyi bu süreçte rahatsız etmişim. Artık ulaşma ümidim neredeyse kalmamışken daha önce Türkiye'nin Kahire Büyükelçiliği'nde Eğitim Müşavirliği yapmış olan Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yakup CİVELEK Bey'den müjdeli haberi almıştım ve sayesinde o nüshaya da ulaştığımız oldu. Kendisine teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemde üzerimde en çok emeği olan, bu yıl içinde kaybettiğim, sevgisi ve duasından mahrum kalmanın eksikliğini gün geçtikçe daha çok hissettiğim anneciğimi de burada bir kez daha rahmetle anmak istiyorum. Varlığından güç aldığım muhterem babama, bu kitabı hazırlama sürecim de dâhil yoğun çalışmalarımı anlayışla karşılayan değerli eşime ve bazen kendilerine ayırmam gereken vakitlerden aldığım göz aydınlığımız çocuklarımıza da teşekkürü borç bilirim.

Hata ve eksikliklerimiz mutlaka olacaktır ancak her anlamda daha iyisi için gayret göstermeye, “Sen ‘küll’ünü vermezsen, ilim sana ‘cüz’ünü vermez.” düsturuyla ömür el verdikçe devam etmek gerektiğinin de farkında olmalıyız. Bu çalışma da söz konusu farkındalığı taşıma azmindedir.

Eserin klasik Türk edebiyatı sahamıza katkı sunması dileklerimle...

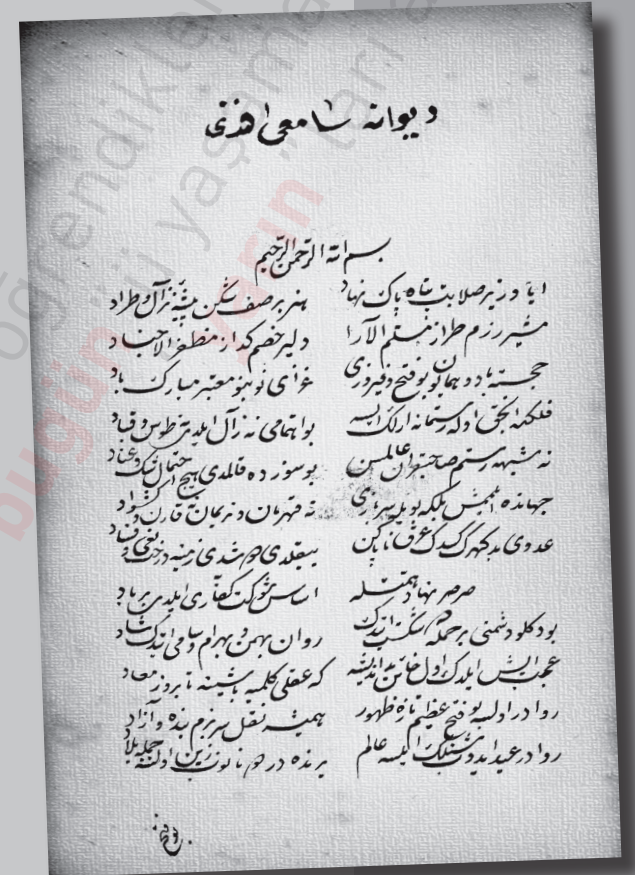
Mustafa Sefa ÇAKIR

Sivas, 2021

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

DÎVÂN-I SÂMİ'Î EFENDİ

Tenkitli Metin

[Kasîde]

Bismillâhirrahmânirrahîm¹

(B: 1b, R: 1b, M: 1b)

(Mefâ‘ ilün Fe‘ ilâtün Mefâ‘ ilün Fe‘ ilün)

- 1 Eyâ vezîr-i şalâbet-penâh-ı pâk-nihâd
Hizebr-i şaff-şiken pîşe-i nizâl ü tîrâd
- 2 Müşîr-i rezm-tîrâz-ı müselle mü'l-ârâ
Dilir-i haşm-güzâr-ı muzafferü'l-ecnâd
- 3 Huceste bâd-ı hümayûn bu feth ü firûzî
Gazâ-yı nev-be-nev-i mu‘ teber mübârek bâd
- 4 Felekde ancak olur Rüstemâne erlik ise
Bu ihtimâmı ne Zâl eyledi ne Tûs u Kûbâd
- 5 Ne şübhe Rüstem-i şâhib-ı kırân-ı ‘ âlemsin
Bu sözde kalmadı hiç ihtimâl-i şekk ü ‘ inâd
- 6 Cihânda eylememiş belki böyle ser-bâzî
Ne Kâhramân u Nerîmân ne Kârûn u Kîşvâd
- 7 ‘ Adû-yı bed-güheriñ kesdiñ ‘ ırq-ı nâ-pâkin
Yıkıldı düşdi zemîne dıraht-ı bağy u fesâd

¹ M’de bulunmaktadır.

- 34 Tamâm şell-i 'urûş-ı cuyûş-ı küfr itdiñ
Eyâ vezîr-i dilîr-i müsellemlü'l-emcâd
- 35 Tamâm haddini bildirdiñ ehl-i 'işyânîñ
Tamâm buldı cezâsın 'adû-yı zîşt-nihâd²
- 36 Tamâm bîm-i ser ü câna düşdi hep düşmen
Çi kayd-ı mülk ü çi pervâ-yı mâl-i ehl evlâd
- 37 Tamâm kişver-i küffârî eylediñ el-ħağ
Kemâl mertebe pâmâl-i şâfinât-ı ciyâd
- 38 Henûz gördi 'adû nâr-ı qahr ile nic'olur
Cihânda zevb-i ħulûb u teşettüt-i ekbâd
- 39 Ķalursa biñ yıl o bed-baħt bir daħi hergiz
Ne cânı var ki ide nâr-ı fitneyi iħâd
- 40 Verâ-yı sedde firâr itse daħi destiñden
Ķalâş olur mı o gümgerde-i tarîĶ-i reşâd
- 41 Göreydi Seyyid-i Ķâzî bu ħuşîş ü sa'yiñ
Olurdi cân ile dil-beste-i kemend-i vedâd
- 42 Vezîr-i yemm-i hümâ kâm-kâr-ı Cem-şîmâ
Eyâ güzîde-i efrâd u vâhidü'l-âħâd
- 43 Edâ-i ħidmet-i midħat-gerî-i şânînda
Vefâ ider mi bu deñlü şikeste-beste sevâd
- 44 Velîki nükte-i dâna pesend-i lâ-yütrek
Olup muħarrik-i kilik-i şikeste-i meyyâd
- 45 Bu çend beyt-i şütür-gürbe tarz u ta' bîri
Hezâr şerm ile itdim ne çâre pîş-nihâd

² R: zîşt-nihâd

Kaynakça

- Abdulkadiroĝlu, Abdulkerim (hzl.) (1999). Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr / İsmail Belîĝ. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Bursalı Mehmed Tâhir (2000). Osmanlı Müellifleri, Cilt 2, (hzl: Mustafa Tatcı, Cemal Kurnaz). Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Çapan, Pervin (hzl.) (2005). Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş'âr). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Çeltik, Halil (2013). Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası. Ankara: Kurgan Edebiyat Yay.
- Dîvân-ı Sâmî'î. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat Kitaplığı, No: 160.
- Dîvân-ı Sâmî'î. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Kitaplığı, No: 759.
- Dîvân-ı Sâmî'î. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, No: 69.
- Ekinci, Ramazan (hzl.) (2018). Vekâyi'u'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli, C. 2. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay.
- Gönel, Hüseyin (2012). "Balkanlarda Klâsik Türk Edebiyatının Hazırlayıcıları Osmanlı Kurumları". Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S. 1 (2), s. 100-106.
- Gümüş, Nevin (2012). "Bosnalı Abdülkerîm Sâmî'î ve Dîvânı", The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS), 5 (2), s. 135-143.

- Güzel, Bilal (2012). Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve “Nuhbetü'l-Âsâr Min Ferâidi'l-Eş'âr” İsimli Şair Tezkiresi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- İpekten, Haluk (1990). Nâ'îli Divanı. Ankara: Akçağ Yay.
- İpşirli, Mehmet (2005). “Minkârîzâde Yahyâ Efendi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 30. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. s. 114-115.
- İsen, Mustafa (1997). Ötelerden Bir Ses. Ankara: Akçağ Yay.
- Kesik, Beyhan (2014). “Sa'îd, Ebû Said Mehmed Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS). <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/said-ebu-said-mehmed-efendi> (Erişim Tarihi: 12.08.2021)
- Kesik, Beyhan (2014a). “Fâ'iz/Fâ'izî, Kerîm-zâde Fâ'iz Abdullâh Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS). <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/faiz-faizi-kerimzade-faiz-abdullah> (Erişim Tarihi: 18.08.2021)
- Kesik, Beyhan (2014b). “İffetî, Abdülkerim-zâde Hâfız Mustafa İffetî Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS). <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/iffeti-abdulkerimzade-hafiz-mustafa> (Erişim Tarihi: 18.08.2021)
- Kılıç, Filiz (hızl.) (2018). Aşık Paşa Meşâ'irü's-Şu'arâ. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0>
- Kurnaz, Cemal ve Tatçı, Mustafa (hızl.) (2001). Tuhfe-i Nâîlî. Ankara: Bizim Büro Yay.
- Küçük, Sabahattin (2011). Bâkî Divanı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Todd, Ines Asceric (2018). Bosna'da Dervişler ve İslam: Müslüman Bosna Toplumunun Oluşumunda Tasavvufî Boyutlar. İstanbul: Ketebe Yay.
- Uludağ, Erdoğan (2013). “Bahâyî, Şeyhülislam Bahâyî, Azîz-zâde, Mehmed Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS). <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bahayi-mehmed-efendi> (Erişim Tarihi: 13.08.2021)
- Ünal, Mehmet Ali (2011). “Evliya Çelebi'ye Göre Bir Osmanlı Veziri: Seydi Ahmed Paşa”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Evliya Çelebi Özel Sayısı, S. 10, s. 1-24.
- Yalap, Hakan (2016). “Kudemâdan Bir Şâir: Abdülkerimzâde Mehmet Refîî Efendi ve Divân'ı”, Turkish Studies, 11 (4), s. 1025-1044.
- Yılmaz, Kâşif (2001). Güftü ve Teşrifâtü's-Şu'arâsı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.

BOSNALI SÂMİ'Î DİVANI

Divan edebiyatı, geniş bir coğrafyada binlerce şairin, yüzlerce yıllık birikimiyle var olmuş ve şiir, bir harç misali Osmanlı coğrafyasında insanları aynı hisler etrafında birleştirmiştir. Bu coğrafyalardan biri Balkanlar olarak da andığımız Rumeli'dir. Rumeli bölgesi, fethinden kısa süre sonra bir kültür ve sanat merkezi hâline gelmiş, birçok şaire ev sahipliği yapmıştır. Tezkirelerimizde bulunan Rumelili şairlerden biri de Sâmi'î'dir.

Asıl adı Abdülkerîm olan ve Saraybosna'da doğan şair, hicri 1096 (m. 1684/1685) yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Bu çalışmada Sâmi'î Divan'ı; ikisi Topkapı, biri Mısır nüshası olmak üzere toplam üç nüsha üzerinden yayımlanmıştır. Böylelikle Bosnalı Abdülkerîm Sâmi'î'nin şiirleri günümüz insanının ilgisine sunulmuş ve divan edebiyatı ummanına bir katre daha katılmıştır.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Çağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7471-17-6

9 786257 471176